

เห็ด *Oudemansiella* spp. และ *Xerula* spp.

โดย อัจฉรา พยัพพานนท์

กรรมการฝ่ายวิชาการ

สมาคมนักวิจัยและเพาะเห็ดแห่งประเทศไทย

กรมวิชาการเกษตรได้รวบรวมเก็บเห็ด *Oudemansiella* spp. มา ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2537 และ ตัวอย่างเห็ดเหล่านั้นได้จำแนกไว้ เป็น *Oudemansiella canarii* และ *Oudemansiella radicata* พร้อมกันนั้นได้ทำการศึกษาประเมินการใช้ประโยชน์ เพื่อให้ได้เชื้อพันธุ์ไว้เป็นทรัพยากรและนำไปใช้เป็นเชื้อเห็ดบริการ ของศูนย์รวบรวมเชื้อพันธุ์เห็ดแห่งประเทศไทย (อัจฉรา, 2545)

Oudemansiella canarii ที่เป็นตัวอย่างเก็บมาจาก จ.ตาก เกิดบนตอไม้ผุ สีผิวและลักษณะของหมวกคล้ายเห็ดหอม แต่มีความเป็นเมือก เนื้อหมวกหนาขณะยังไม่บาน ก้านดอกสีขาว มีขนบางๆ เนื้อกรอบ และตัวอย่างจาก จ.สุราษฎร์ธานี เกิดบนส่วนเปลือกของต้นมะม่วงป่า หมวกสีขาวแต่กลางดอกมีสีเหลืองน้ำตาลบางๆ ไม่เป็นเมือก เนื้อหมวกค่อนข้างบาง ก้านดอกสีขาวล้วน และทั้งสองตัวอย่างสามารถเพาะให้เกิดดอกโดยเทคนิคเพาะเห็ดถุง เมื่อวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการจากดอกเห็ดสดได้สารประกอบ ดังนี้ โปรตีน 2.3 กรัม/100กรัม ไตเอทารี ไฟเบอร์ (Dietary Fiber) 3.8 กรัม/100กรัม แคลเซียม 22.80 มิลลิกรัม/กิโลกรัม นอกจากนี้มี สังกะสี ซีลีเนียม เหล็ก วิตามินบี1 วิตามินบี2 และมีน้ำตาล Glucose , Trehalose , Xylose, Galactose, Mannose และ Arabinose ในระดับ 10-11, 13-48, 1-4, 9-32, 3-29 และ 6-13 มิลลิกรัม/กรัม โดยลำดับ ทั้งยังมีสรรพคุณทางยามีสาร Cordycepin และ Adenosine เหมือนกับ เห็ดถั่งเช่า (อัจฉรา และคณะ, 2555)

Oudemansiella radicata เป็นเห็ดอีกชนิดหนึ่งที่โคนก้านมีลักษณะเรียวยาวคล้ายราก ลึกลงไปในดิน เก็บตัวอย่างได้ที่ อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ในช่วงฤดูฝน เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2545 ซึ่งมีก้านดอกยาวและมีโคนก้านเรียวยาวเหมือนรากพืช ก้านมีสีน้ำตาลอ่อนถึงน้ำตาลเข้มและดำ ส่วนของขอบครีบบมีสีน้ำตาลดำ สามารถเพาะให้เกิดดอกโดยเทคนิคเห็ดถุง แต่ให้ผลผลิตต่ำ นิยมใช้ประโยชน์ผลิตสารชีวภัณฑ์ ใช้ป้องกันกำจัดเชื้อราศัตรูมนุษย์และพืช เห็ดชนิดนี้จะใช้บริโภคได้หรือไม่ ยังไม่ชัดเจน เห็ดชนิดนี้ได้เปลี่ยนชื่อจาก *Oudemansiella radicata* เป็น *Xerula radicata*

มีรายงานในต่างประเทศว่า เห็ด *Oudemansiella megalospora* มีส่วนโคนก้านดอกที่เรียวยาวคล้ายรากลึกลงไปในดิน เช่นเดียวกันกับ *Oudemansiella radicata*

เห็ด *Oudemansiella megalospora* (Clem.) Zhu L. Yang, G.M. Muell., G. Kost & Rexer, comb. nov. Basionym: *Clitocybe megalospora* Clem., Bot. Survey Nebraska 4: 18 (1896) ≡ *Xerula megalospora* (Clem.) Redhead, Ginns & Shoemaker, Mycotaxon 30: 374 (1987). ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อจาก *O. megalospora* เป็น *Xerula megalospora* เกิดเป็นดอกเดี่ยวๆ หรือเป็นกลุ่มเล็กๆ บนพื้นดินใกล้ขอนไม้ที่ชุ่มชื้นหรือโคนไม้ใบกว้างอื่นๆ มีลักษณะพื้นฐานดังนี้ **หมวก:** มีรูปร่างคล้ายกระจกนูน หรือมีปุ่มนูนอยู่ตรงกลางหมวก แล้วค่อยๆ แผ่แบนและมีรอยนูนที่กลางหมวก ผิวหมวกหนืด สีขาวควันไฟจนถึงสีเนื้อ หมวกกว้าง 2-10 ซม. **ครีบ:** ครีบติดกับก้านดอก สีขาว ผิวเรียบ ครีบห่าง และมีครีบยาวสั้นต่างกัน 2-4 ระดับ **เนื้อดอก:** สีขาว มีกลิ่นคล้ายกลิ่นแครอท **ก้านดอก:** ยาว 8-12 ซม. มีส่วนโคนเรียวยาวลงไปบนดินคล้ายราก **รอยพิมพ์สปอร์:** สีขาว **สปอร์:** มีขนาดใหญ่ 18-23X11-14 ไมโครเมตร **รูปร่างสปอร์:** คล้ายผลมะนาว และสปอร์เป็น non-amyloid

เห็ดชนิดนี้ได้พัฒนาสู่การเพาะเป็นการค้าที่ เมืองเหมียนหยาง มณฑลเสฉวน (Mianyang Edible Fungi Research Institute of Sichuan , Mianyang City, Sichuan Province) ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และได้มีการนำเข้ามาเพาะบ้างแล้วในประเทศไทย.

การลำดับชั้นของเห็ด *Xerula megalospora* ในอนุกรมวิธาน

Scientific classification

Kingdom: Fungi

Division: Basidiomycota

Class: Agaricomycetes

Order: Agaricales

Family: Physalacriaceae

Genus: *Xerula*

Species: *X. megalospora*

Binomial name

Xerula megalospora (Clem.) Redhead, Ginns & Shoemaker (1987)[1]

Synonyms

Clitocybe megalospora Clem. (1896)

Oudemansiella megalospora (Clem.) Zhu L. Yang, G.M. Muell., G. Kost & Rexer (2009)

เอกสารอ้างอิง

อัจฉรา พยัพพานนท์ 2545. เห็ดสกุล *Oudemansiella* จะเป็นเห็ดพิษชนิดหนึ่ง. หน้า 45-55 ใน : เห็ดไทย 2545. สมาคมนักวิจัยและเพาะเห็ดแห่งประเทศไทย. พิมพ์ที่บริษัท นิเวศธรรมดาการพิมพ์ (ประเทศไทยจำกัด).

อัจฉรา พยัพพานนท์ พจนา ตระกูลสุขรัตน์ และอุทัยวรรณ แสงวณิช. 2555.การรวบรวม และคัดเลือกพันธุ์เห็ด *Oudemansiella* spp. จาก แหล่งต่าง ๆ เพื่อเป็นพันธุ์ทางการค้า. หน้า 5-13 ใน : เห็ดไทย 2555. สมาคมนักวิจัยและเพาะเห็ดแห่งประเทศไทย.

Pegler, D.N. 1986. Agaric Flora of Srilanka. Kew Bull Add.Ser.XII, HMSO. London. 519 p.

Rogers Mushrooms - *Xerula megalospora* Mushroom.mht

Xerula megalospora - Wikipedia, the free encyclopedia.mht

Oudemansiella canarii (เพาะ)
เก็บตัวอย่างจาก จ. ตาก

Oudemansiella canarii (เพาะ)
เก็บตัวอย่างจาก จ.สุราษฎร์ธานี

Oudemansiella radicata
(จ. เลย จากธรรมชาติ)

Oudemansiella radicata (เพาะ)

Oudemansiella radicata = *Xerula radicata*

Oudemansiella megalospora (Clem.) Zhu L.Yang, G.M.Muell., G. Kost and Rexer.
= *Xerula megalospora* (Clem.) Red Head, Ginns & Shoemaker

Oudemansiella megalospora พันธ์การ์คำ จาก Mianyang Edible Fungi Research Institute of Sichuan, Mianyang City, Sichuan Province

Oudemansiella megalospora พันธ์การ์คำ จาก Mianyang Edible Fungi Research Institute of Sichuan, Mianyang City, Sichuan Province